

Yrd. Doç. Dr. Reşat Öztürk
Atılım Üniversitesi
İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

ATANMIŞ VALİYİ TUTUKLAYIP KENDİ VALİSİNİ BELİRLEYEN ANKARA

1919 Ağustosunda Ankara’da Refi Cevat’ın (Ulunay) babası Muhittin Paşa vali idi. Vali paşa, Damat Ferit’in içişleri bakanı Adil Bey’in etkisinde kalarak Ankara’yı yönetiyordu.

Ankara’da bulunan İngiliz irtibat subayları, valinin makamına teklifsiz girip çıkıyor, valiye birtakım talimatlar veriyor ve talimatların derhal yerine getirilmesini istiyorlardı. Valinin aczinden yararlanan ecnebi subaylar, yerli azınlıkları kullanarak halka baskı yapıyor; halkın malına-mülküne el koyuyorlardı. Üyeleri Hristiyan olan “Tehcir Mahkemesi” kurulmuş, birtakım insanlar yargılanarak cezalandırılıyor, sürülüyor; şehiri kasıp kavuruyorlardı.

Vali Muhittin Paşa, İngiliz mandasının İstanbul tarafından kabul edildiği haberini yayarak İngiliz Muhipler Cemiyetine birtakım insanları zorla kayıt ettiriyordu. 1 Muhittin Paşa, İstanbuldaki yönetimin etkisi altında kalarak Ankara’da Milli Mücadele taraftarlarını sindirmek için 90 kişiyi “İttihatçı” suçlaması ile tutuklatmıştı. Bu tutukluların arasında Ankara ileri gelenleri de vardı.

Bu tutuklama, milli mücadeleye karşı ilgisiz kalan birkısım Ankaralıların milli mücadele taraftarları olmalarında etkili oldu. Ankaralı, ulusal kurtuluş için mücadelenin kaçınılmaz olduğunu kavradı. Ankaralılar, Erzurum ve Sivas Kongreleri devam ederken sürekli olarak Mustafa Kemal’le haberleşiyorlardı. Vali ve İngiliz taraftarlarının tutumları karşısında Ankaralılar da Azm-i Milli Cemiyetini (Milli Azim Cemiyeti) kurdular. 2 Bu cemiyet ulusal bilinci geliştirmek için Akagündüz’ün “Muhterem Katil” adlı oyununu sahneye koymuştu. Halkın oyuna karşı ilgisi çok fazla olmuştu. Akşamları Sanayi Mektebinde, halka milli filmler gösteriliyor, Kuvay-ı Milliye için gerekli ortam hazırlanıyordu.

Ali Fuat Paşa (Cebesoy) 20. Kolordu komutanı olarak Konya’dan Ankara’ya gelmişti. Halkın yıkılan moral değerlerini yükseltmek için, şehre bando ile girmiş, yolun iki tarafına dizilmiş olan Ankaralıları selamlayarak askerlerini Sarı Kışlaya (Bugünkü vilayetin yanında idi) yerleştirmiş; gücünün fazla olduğu izlenimini vermek için Etlik sırtlarına da askeri çadırlar kurdurmuştu. 3

Vali Muhittin Paşa, İstanbuldaki Posta ve Telgraf Nazırından aldığı, “asgeri şifreleri, telgrafların katiyen çekilmemesi” emiri gereğince kuvay-ı milliyecilerin telgrafhaneden haberleşme imkanı kalmamıştı. 20. Kolordu kumandanı Ali Fuat Paşa, Musatafa Kemalle telgrafla haberleşmeyince bir müfreze askerle postaneyi denetim altına alarak, silahların gölgesinde askeri şifreleri çektirmişti.

Ankara ileri gelenleri, defterdar Yahya Galip’in evinde toplanarak, ülkenin içinde bulunduğu durumu görüştüler: Valinin tutumunu, Padişaha doğrudan bildirmeye karar verdiler. Bu Girişimden sonuç alınmazsa, valinin kazaları denetleme gezisine çıktığında tutuklanması için çete kurulmasına karar verdiler.

Defterdar Yahya Galip (Kargı) Bey, Hacı Atıf Efendi ve Hoca Hatıp Ahmet Efendilerin valiyi Padişaha telefonla şikayet etmeleri için karar aldılar. Alınan karar gereğince postaneye giden heyet adına Hacı Atıf Efendi telefonla padişahı aradı. Telefona Sadrazam Damat Ferit Paşa çıkmıştı.

–Ankaralılar, zat-ı şahane ile önemli bir konuda görüşmek istiyorlar!...dediler. Damat Ferit :

- “-Halk doğrudan doğruya zat-ı şahane ile görüşemezler, diyeceğinizi bana söyleyiniz, ben arzederim.” dedi.

İsrarla Padişah ile görüşmek istediklerini belirttiler.

- Biz Padişahımızı istiyoruz...dediler. Ferit Paşa :

- Hayır, millet padişahla görüşemez.

cevabını verince Hoca Atıf Efendi sinirlenerek:

- Senin gibi sadrazamı da, senin padişahını da Ankaralılar tanımıyor... diyerek telefonu kapattı.4

Ankara ile İstanbul arasında her şey bitmişti. Ankara'daki İngiliz işgal kuvvetleri, Ankaralıları sürgün etmek için bahaneler aradıkları bir ortamda bu görüşmeler yapılmıştı. Yahya Galip'in evinde alınan kararın ilk maddesinden sonuç alınamayınca Ankara valisini tutuklamak için iki ufak çete örgütü kuruldu: Keskinli Hamit Rıza Çetesi ile Polatlı'nın Tuğrul köyünden Kara Sait Çetesi. Bu çeteler valiyi koruyan, valinin yakın adamları gibi görünüp, Çorum-Ankara yolunda Muhittin Paşayı koruyacaklardı. Vali 19 Eylül 1919 da Sungurlu'dan yola çıkarak Keskin'e gelmişti. Elmadağ Yahşiyarı arasındaki Kılıçlarbeline gelindiğinde vali çeteler tarafından yakalanıp tutuklandı. Vali tutuklanarak Sivas'a Mustafa Kemal'in yanına götürüldü. Vali, Mustafa Kemal'e görüşte. Gerekli uyarıları Mustafa Kemal yaparak, yaşına saygı gösterilerek Samsun üzerinden İstanbul'a gönderildi.5 Ankara halkının Mustafa Kemal Paşaya ve Sivas'a olan bağlılığı birkez daha ortaya çıkmıştı. Sorunlarını kendisi çözmeye başlayan Ankara kendi valisini de kendisi belirleyerek göreve getirecekti. İstanbul'un göndereceği valiyi de kabul etmeyeceklerdi. Damat Ferit kabinesi düşmüş, Ali Rıza kabinesi kurulmuştu. Yeni hükümet Ankara'ya eski Bitlis valisi Ziya Paşa'yı atamıştı. Oysa Ankara kendi valisini belirlemiş ve Defterdar Yahya Galip (Kargı) Bey'i valilik görevine getirmiş ve adını da koymuşlardı: HAKAN!...

Yahya Galip milli mücadelenin anlamını kavramış bir yönetici idi. Ankara Valisi Yahya Galip'in ilk işi Muhittin Paşa'nın tutuklandığı vatanseverleri serbest bırakmak oldu. Yeni valinin bu kararı Ankara'da bayram havasının esmesine sebep oldu. Bu durum milli mücadelenin başarı ile sonuçlanacağına olan inancı daha da arttırdı. Yahya Galip Bey İstanbul hükümetinin atadığı vali Ziya Paşa'nın Ankara'ya sokulmayacağını ve Ankaralılar tarafından da vali olarak tanınmadığını Mustafa Kemal Paşaya bildirdi.

Ankara'ya vali olarak atanan Ziya Paşa'nın yola çıktığını öğrenen Ankara Müftüsü Hoca Rıfat (Börekçi) Efendi ile Belediye Başkanı Kütükçüzade Ali Bey, İstanbul hükümetine telgraf çekerek yeni atanan valiyi tanımadıklarını bildirmişlerdi. İstanbul Yönetimi isyan bayrağını açan, İstanbuldan gelen emirleri dinlemeyen Rıfat Hoca'nın bu davranışına sadrazam çok sinirlenmiş; bu asi müftünün yakalanarak mallarının hazine karar veren fermanı padişaha imzalatmışlardı. Kendi valisini belirleyerek göreve getiren Ankaralı şimdi de Anadolu Müdafai Hukuku Milliye Cemiyetini kurmuş başkanlığına da müftü Hoca Rıfat Efendiyi getirmişti. Milli Mücadelenin merkezi olmak için Ankaralı, böylesi özgün davranışları ile vatan sevgisinin sözle değil eylemle kanıtlanacağını ortaya koyuyordu.

1 Şeref Erdoğan , Ankaram , 1999 S.45

2 Enver Behnan Şapolyo , Atatürk ve Seymen Alayı , Ankara 2002 , S.15

3 Ali Fuat Cebesoy , Milli Mücadele Hatıraları , İstanbul 1960 , S.145-150

4 Ayşıl Tükel Yavuz , Tarih İçinde Ankara , Ankara 2000 , S.223

5 Musata Kemal , Nutuk Ankara 2005, S.65